

فرمول «استجابت فوری دعا»

در دنیای پرهیاهوی امروز، دسترسی به مقام‌ها و افراد مهم اغلب نیازمند واسطه، نوبت و تشریفات است. اما در ارتباط با خالق هستی، تمام این موانع برداشته شده است. آیه شریف ۱۸۶ سوره بقره، صمیمی‌ترین و نزدیک‌ترین تصویر از رابطه خدا و بنده را ترسیم می‌کند و فرمول ساده اما عمیق استجابت دعا را به ما می‌آموزد.

پیام کلیدی این آیه، قرب و نزدیکی بدون واسطه خداوند به بندگان و تضمین او برای پاسخگویی به دعاست، مشروط بر اینکه بنده نیز به ندای خدا پاسخ دهد. خداوند خود می‌فرماید: «وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ» هنگامی که بندگانم از تو درباره من بپرسند، [بگو:] یقیناً من نزدیکم، دعای دعاکننده را زمانی که مرا بخواند، اجابت می‌کنم؛ پس باید دعوت‌م را بپذیرند و به من ایمان آورند تا [به حق و حقیقت] راه یابند [و به مقصد اعلی برسند].»

نکته اعجاز‌آمیز آیه، حذف واسطه در پاسخ‌دهی است. در بسیاری از آیات، خداوند از طریق پیامبر^(ص) پاسخ می‌دهد، اما در این آیه، بلافاصله پس از سؤال بندگان، مستقیم پاسخ می‌دهد: «فَإِنِّي قَرِيبٌ» (من نزدیکم). همچنین کلمه «أُجِيبُ» (اجابت می‌کنم) فعل مضارع است که بر تداوم و قطعیت اجابت، دلالت دارد. (تفسیرالمیزان، ذیل آیه)

شروط کاربردی برای استجابت:

قرآن برای رسیدن به این استجابت تضمین شده، دو شرط عملی را بیان می‌کند که کلید هدایت (يُرشِدُونَ) نیز هستند،

- پاسخ به دعوت خدا (فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي):** این یعنی اجابت عملی دستورات خداوند؛ مثلاً اگر در حال دعا هستیم ولی ندای اذان را نادیده می‌گیریم، چگونه انتظار اجابت داریم؟ استجابت به معنای گوش دادن فعال به فرمان‌های الهی و عمل به تکالیف شرعی است. (تفسیر نور، ج یک، ص ۳۳۷)
- ایمان قلبی (وَلْيُؤْمِنُوا بِي):** ایمان واقعی یعنی یقین داشته باشیم که خداوند، هم صدای ما را می‌شنود و هم توانایی برآورده کردن آن را دارد. اگر در دل خود به حکمت یا قدرت او شک کنیم، عملاً اتصال قلبی با او را قطع کرده‌ایم.

حکمت

قواعد موفقیت در نهج البلاغه

این دنیا براساس قواعدی خلق شده است که ما نیز محصور آن‌ها هستیم. نکته مهم در اینجاست که بشر در بسیاری از مواقع نه تنها از این قواعد اطلاعی ندارد، بلکه اتفاقاً برعکس آن را فکر می‌کند؛ مثلاً فکر می‌کند صدقه دادن روزی را کم می‌کند، درحالی‌که برعکس است و کار دین، دقیقاً بیان این قواعد و آشکارسازی این اسرار برای انسان هاست، پس دین خدا باید و بنیادها و قواعد را خلق نکرده است، بلکه این قواعد در خلقت این عالم بوده‌اند و دین خدا دارد از آن‌ها خبر می‌دهد.

حضرت امیرالمؤمنین^(ع) در حکمت ۱۰۱ نهج البلاغه، راه رسیدن به حوائج و موفقیت حقیقی انسان را بیان می‌کنند. حضرت می‌فرماید: «لَا تَسْتَقِيمُ قِضَاءُ إِلَّا بِإِجْوَالِ الْإِبْرَارِ بِاسْتِغْرَارِهَا لِيَتَوَلَّمَ وَ بِاسْتِجْرَارِهَا لِيَتَنَبَّهَ وَ بِتَوَجُّعِهَا لِيَتَهَيَّأَ؛ انجام حوائج مردم کامل نمی‌شود مگر به سه چیز: کوچک شمردنش تا خود بزرگ آید و مکتوم داشتنش تا خود آشکار شود و تعجیل در آن تا گوارا شود».

ما فکر می‌کردیم خودمان باید تلاش کنیم تا دیده شویم، درصورتی‌که اتفاقاً برعکس است؛ اگر خوبی‌ها را پنهان کنیم، خدا آن‌ها را آشکار می‌کند. اگر حوائج را خیلی بزرگ کردیم، خدا از اینکه غیرخودش را بزرگ جلوه داده‌ایم، بدش می‌آید. برای حل مشکلات، دیده شدن و اثرگذاری خوبی‌ها و رسیدن به حوائج، اتفاقاً باید آن‌ها را پنهان و کوچک کنیم و به خدا بگوییم خدا! هیچ چیز در این عالم برای من بزرگ‌تر و مهم‌تر از تو نیست. آن وقت است که گره‌ها باز می‌شود. و امان از تنبلی‌های ما در ادای تکالیف که شیرینی یک اقدام خوب را هم می‌گیرد! کار، زمانی گواراست که در وقت خودش انجام شود.

بردار و بخوان

زنی که مقام زن را متعالی ساخت

حضرت زهرا^(ص) در طول تاریخ اسلام، چه در ایران و چه در کشورهای عربی، همیشه برترین الگو برای زنان بوده‌اند. تصویری که ایشان از مقام یک زن کامل ارائه کرده‌اند، باعث اعتلای جنس زن در جامعه می‌شود، خصوصاً شأن معنوی زن و نقش او در خانواده، در زندگی ایشان بیشتر از هر چیز به چشم می‌خورد. دختر پیامبر اسلام^(ص) در طول زندگی کوتاه خود، اندیشه الهی و عرفان اسلامی را نیز به بالاترین شکل خود معنا کردند و از این رو، تاسی از ایشان یک ضرورت است. کتاب «خاطر نازک گل» به مقام والای این بانوی بزرگوار تقدیم شده است، کتابی که با تقدیم خلوص و ارادت نویسنده به حضرت، درباره بخش‌های مختلف شخصیتی، اخلاقی، رفتاری و آموزه‌های ایشان به شکلی متفاوت بحث می‌کند.

نویسنده کتاب، زندگی حضرت زهرا^(ص) را به سه بخش اصلی تقسیم می‌کند؛ در بخش اول سیمای ظاهری و باطنی ایشان را به تصویر می‌کشد. در بخش دوم رابطه‌شان با معبود را توصیف می‌کند و در بخش سوم به بیان ارتباط حضرت با جامعه اطراف خود می‌پردازد. این کتاب در ابتدا به رعایت اصول بهداشتی، خوش پوشی و خوش عطری، آداب دانی در رفتار و گفتار و... در شخصیت حضرت زهرا^(ص) می‌پردازد و از منابع مختلفی نقل می‌کند که ایشان بسیار به پیامبر^(ص) شبیه بودند. در سیمای باطنی آن بانوی بزرگ نیز اخلاق حسنه، طهارت وجود، خودداری در برابر مادیات و وقف خود در راه سعادت اخروی را بیان می‌کند.

در بخش دوم کتاب، بحث درباره ارتباط منحصر به فردی است که حضرت صدیقه طاهره^(ص) با پروردگار خویش داشتند و در عمر کوتاه خود، به مقاماتی در این راه رسیدند که هیچ زنی نرسیده بود و نخواهد رسید. این قسمت خلوص و عشق حضرت زهرا^(ص) به خداوند را در خلال ادعیه و مناجات ایشان به تصویر می‌کشد. در بخش پایانی نیز طبق حدیث مشهور «النَّجَارُ نَمُ الْبَازَرُ»، توجه همیشگی ایشان به همسایگان، اطرافیان و به طور کلی اجتماعی را که در آن می‌زیستند، بیان می‌کند.

شکر

معارف

بررسی آثار و برکات نماز غفيله

دورکتی که در بهشت را می‌گشاید

گزارش

آمنه مستقیم^(ع) از جلوه‌های خوشبختی و سعادت ما مسلمانان، این است که آموزه‌های دینی برای آنان و ساعات ما، دستورالعمل‌ها و نسخه‌هایی ارائه کرده‌اند تا از هر فرصت برای رشد روحی و معنوی، برگشت از مسیر خطا و گناه و طی کردن یک‌شبه مسیر صدساله تکامل، بهره بگیریم. نمازهای مستحبی که باوجود کوتاهی و آسانی، دنیایی از برکت، اثر و معنا را در خود جای داده‌اند، جزو این نسخه‌ها هستند؛ مثل «نماز غفيله» که از دانستن آثارش هر قدر هم که غافل باشیم، ما را به تجربه اقامه آن تشویق می‌کند.

با این نماز، وارد بهشت شوید

امام صادق^(ع) از پدرشان امام باقر^(ع) و حضرت باقرالعلوم^(ع) از پیامبر اکرم^(ص) درباره این نماز مستحبی نقل کرده‌اند: «نماز بخوانید در ساعت غفلت؛ اگرچه دو رکعت باشد. این دو رکعت نماز [شمارا] به بهشت وارد می‌کند.» (فلاح‌الساکنین ص ۲۴۲) در روایتی دیگر چنین می‌فرماید: «نماز مستحب به جا آورید در ساعت غفلت؛ اگرچه این نماز دورکتی، خفیف [و آسان] باشد؛ چرا که همین دو رکعت نماز [شمارا] وارد بهشت می‌کند.» (همان، ص ۲۴۵). برسیده شد: «ای رسول خدا! ساعت غفلت چه هنگامی است؟» فرمودند: «بین مغرب و عشاء.» همچنین امام صادق^(ع) از قول پیامبر^(ص) نقل کرده‌اند: «دو رکعت نماز غفيله را – که بین نماز مغرب و عشاءست – ترک نکنید.» (همان، ص ۲۴۶).

نماز توبه‌کنندگان است

روایات با بیان آثار و برکات این نماز کوتاه اما مؤثر، ما را برای اهتمام به آن تشویق کرده‌اند؛ چنان‌که در روایت آمده است: «نماز بین نماز مغرب و عشاء، فضیلت فراوانی دارد و همانا آن، نماز توبه‌کنندگان است.» و در روایت دیگری وارد شده است که به آن نماز غفيله می‌گویند و آن دو رکعت است که در رکعت اول پس از حمد، آیه «وَذَا التَّوْنِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا...» و در رکعت دوم پس از حمد، آیه «وَعِذَّةُ مُقَاتِلِ الْعُتْبَیَّةِ...» می‌خوانند و پاداش و ثواب این نماز، نزد خدای تعالی از گرفتن روزه بیشتر است. (رمضان‌القلوب الی‌المصاب، ج یک، ص ۲۲۲) همچنین درباره نماز غفيله آمده است: «هرکه ما بین نماز مغرب و نماز عشاء، این دو رکعت نماز را به پا دارد، خداوند هر آنچه سؤال کند [بخواهد]، به او عطا می‌کند.» (وسائل‌الشیعه، ج ۸، ص ۱۲۱)

از ظلمت رها می‌شویم

شاید یکی از دلایل توصیه به اقامه نماز غفيله و ثواب آن، این باشد که حضرت یونس^(ع) یک لحظه غفلت کرد و از قوم خود جدا شد و سرنوشت او با دریا و ماهی پیوند خورد و در شکم ماهی پس از انا به به درگاه خدای سبحان، نجات پیدا کرد و شاید تأکید رسول اکرم^(ص) بر این نماز، به لحاظ غفلت‌های کوچک و بزرگی باشد که ما هر روز مرتکب می‌شویم تا ما هم از ظلمت‌های ظاهری و باطنی نجات پیدا کنیم. بزرگان گفته‌اند، بالاترین ذکر در بین اذکار، ذکر یونسیه^(ع) «لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین» است. مراجع تقلید، نیز این نماز را یکی از نمازهای مستحبی معرفی کرده‌اند.

نماز، حضور در پیشگاه خداوند و شرکت در ضیافتی معنوی است که وی، بندگان را به آن فرا خوانده است. هدف از برپاداشتن نماز، عبادت خداوند است. از آنجا که اظهار بندگی و اطاعت از او امر خداوند، در قرآن کریم، هدف خلقت بیان شده است: «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (۵۱، بقره)، از این رو گفته می‌شود که هدف از خواندن نماز، همان هدف آفرینش انسان است که خداوند آن را، در قرآن کریم آورده و از بندگاناش خواسته است که نماز بخوانند که برخی واجب و برخی مستحب هستند. نماز مستحبی یا نافله اگرچه بر بنده واجب نیست، به جا آوردنش اجر و ثواب فراوان دارد.

وجه تسمیه «غفيله»

از نمازهای معروف مستحبی که بین نماز مغرب و نماز عشاء خوانده می‌شود، نماز غفيله است. امامان و بزرگان، خواندن این نماز را توصیه کرده‌اند و دارای آثار و فضایل بسیار است؛ بنا بر اسناد و روایات، تأثیر نماز غفيله در آمزش گناهان و برآورده شدن حاجات، بسیار قوی است. براساس روایتی از پیامبر اکرم^(ص)، زمان بین مغرب و عشاء، زمان غفلت از یاد خداست. (نواب‌الاعمال، ص ۱۳۸۲) می‌۱۱۵ به همین مناسبت، نمازی را که در این ساعت خوانده می‌شود، «نماز غفيله» نامیده‌اند. در بسیاری از مساجد ایران، خواندن نماز غفيله بین نماز مغرب و عشاء مرسوم است.

چطور غفيله بخوانیم؟

نماز غفيله جزو نوافل روزانه نیست، بنابراین احتیاط، نماز غفيله بعد از نماز مغرب تا هنگامی که سرخی خورشید از سمت مغرب به‌کلی ناپدید شود، تعیین شده است؛ یعنی به‌صورت حدودی تا یک و نیم ساعت بعد از اذان مغرب، وقت مناسب برای خواندن این نماز است. کیفیت خواندن نماز غفيله تقریباً مانند نماز صبح است؛ در رکعت اول بعد از حمد، آیات ۸۷ و ۸۸ سوره انبیا و در رکعت دوم بعد از حمد، آیه ۵۹ سوره انعام را بخوانند و پس از سلام، این دعا را بخوانند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِمَفَاتِحِ الْغَيْبِ الَّتِي لَا تَعْلَمُهَا إِلَّا أَنْتَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُفْعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا. و به جای کذا و کذا حاجات خود را بیان کنند و سپس بگویند: «اللَّهُمَّ أَنْتَ وَلِيُّ نَعْمَتِي وَالْقَادِرُ عَلَيَّ طَلَبْتِي تَعْلَمُ حَاجَتِي فَأَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ لِمَا قَضَيْتَ هَالِي.»

معیار سعادت و شقاوت چیست و سعادت‌مند حقیقی کیست ؟ اهل بیت^(ع) بهترین راهنمای سعادت و شقاوت‌اند و کلام آن‌ها مطمئن‌ترین منبع برای شناخت خوشبختی و بدبختی است. گفتار حضرت فاطمه زهرا^(ص) در طول تاریخ تأقیامت، برای همگان، حجت و روشنگر و احیاگر است.

دختر پیامبر خدا^(ص) فرموده‌اند: «إِنَّ السَّعِيدَ كُلَّ السَّعِيدِ حَقَّ السَّعِيدِ مَنْ أَحَبَّ عَلِيًّا فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ وَإِنَّ الشَّقِيَّ كُلَّ الشَّقِيَّ حَقَّ الشَّقِيَّ مَنْ أَبْغَضَ عَلِيًّا فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ؛ سعادت‌مند همه سعادت‌مندی و حقیقت سعادت‌مندی برای کسی است که علی^(ع) را در حیاتش و پس از وفاتش دوست بدارد و بدبختی و همه بدبختی و واقعیت بدبختی برای کسی است که علی^(ع) را در حیاتش و پس از وفاتش دشمن بدارد.» (امالی شیخ صدوق، ص ۱۸۲* مناقب آل ابیطالب علیهم السلام، ابن شهر آشوب مازندرانی، ج ۲، ص ۱۹۹* شرح نهج البلاغه ابن ابی‌الحدید، ج ۹، ص ۱۶۹* کشف الغمه فی معرفة الأئمة علیهم السلام، ج یک، ص ۱۰۷ و ۴۵۱* البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۵۷۰* بحارالانوار، ج ۲۷، ص ۷۴)

در این حکمت فاطمی، بالاترین معیار

معیار سعادت و شقاوت در بیان فاطمه زهرا(ص)

محبان امام علی^(ع) از سوی خداوند با همه امور الهی در راه خیر، کمک و یاری می‌شوند. بابر خوداری از استعانت الهی، همه مشکلات و معضلات حل می‌شود و همه گره‌ها باز و راه سعادت حقیقی گشوده می‌شود. محبان امام علی^(ع) در دنیا اهل سعادت‌اند و خدای خود نداشته باشد؟ دوستی حقیقی، انسان را به هم‌رنگی و هم‌سوئی می‌کشاند و دوستان را امام علی^(ع)، صالح و باتقوا و خداترس خواهد بود؛ چون در گفتار و رفتار از محبوب خویش پیروی می‌کند.

آنان که در زمان امام علی^(ع) بودند، از نزدیک ایشان را می‌دیدند و فضایلشان را درک می‌کردند و امام را دوست داشتند. امام امروز پس از شهادت امام علی^(ع) امام در بین مانیست ولی احادیث امام علی^(ع) وجود دارد و سیره و رفتار امام در تاریخ امامت، گزارش شده است و گفتار و رفتار امام، راهنمایی جامع و کامل برای همه انسان‌ها در همه زمان‌ها و مکان‌هاست. دوستان را علی^(ع)، دوستان را ارزش‌ها و فضیلت‌ها و رفتار زیبا و گفتار پسندیده است و چنین محبتی سعادت می‌آورد. سعادت، دوست‌داشتنی‌اند.

عقبو هیبت علمی دانشگاه فردوسی مشهد
حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدرضا نورمحمدی

درنگ